

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Christine Mangan
TANGERINE

Copyright © 2018 by Christine Mangan

Translation Copyright © 2018 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02257-5

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Kristina Mangan

TANGERINA

Preveo Vladan Stojanović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2018.

*Za moje roditelje, koji su uvek verovali da je ovo moguće.
I za R. K., uvek.*

Prolog

ŠPANIJA

Trojica ljudi morali su da izvlače leš iz vode.

Bio je muškarac – toliko su mogli da kažu, na osnovu njegovih ostataka. Ptice su ga već bile načele, verovatno privučene sjajnim srebrnim ukrasom na kravati. To su bile svrake, podsećali su sebe. *Sigurno je video tri*, reče jedan od njih. Pokušao je da se grubo našali, citirajući prastaru dečju pesmicu. *Tri za pogreb*, odzvanjalo je u njegovoj glavi. Podigli su ga. Bio je zapanjujuće težak. *Jesu li mrtvaci teži?* Neko se glasno zapitao. Čekali su dolazak policije. Trudili su se da ne spuštaju pogled, da ne bi videli prazne duplje u kojima su nekad bile oči. Njih trojica nisu se poznavali. Sad ih je vezivalo nešto dublje od srodstva.

Naravno, samo prvi deo priče je istinit – ostatak sam izmislila. Imam vremena za takve zanimacije dok sedim i zurim kroz prozor na suprotnoj strani sobe. Ništa se ne menja, izuzev pejzaža. Pretpostavljam da bi neki to zvali posmatranjem, ali smatram da se uopšte ne radi o tome – da se ta dva pojma razlikuju kao sanjarenje od razmišljanja.

Dan je topao. Leto se brzo primiće. Sunce je počelo da blede, a nebo se prevuklo osobenom žutom nijansom, vesnicom oluja. U

takvim trenucima – kad je vazduh gust, vreo, *preteći* – kad sklopim oči i udahnem, mogu opet da namirišem Tanger. To je miris kuvanja, ili nečeg vrelog, ali ne zagorelog, slično slezu, ali ne toliko slatko. Tu je i malo začina, nečeg veoma poznatog, poput cimeta, karanfilića, čak kardamoma, i nečeg sasvim drugačijeg, nepoznatog. Miris je umirujući, kao uspomena iz detinjstva koja vas obavija i grli, obećavajući srećan kraj, kao u bajkama. Naravno, to nije istina. Ispod mirisa, ispod spokoja, zuje muve, šunjaju se bubašvabe, a izgladnele mačke zlobno posmatraju, vrebajući svaki vaš pokret.

Grad se najčešće pojavljuje kao grozničavi san, iskričava fata-morgana. Trudila sam se da ubedim sebe da je nekad bio stvaran, da sam bila u njemu i da su mesta i ljudi kojih se sećam bili opipljivi, a ne providne utvare, tvorevine mog uma. Otkrila sam da vreme brzo prolazi, preobražavajući ljude i mesta prvo u istoriju, a zatim u priče. Imam problema da se setim razlike između njih, zato što me um često vara. U najgorim trenucima – u najboljim trenucima – zaboravljam na *nju*. Na ono što se dogodilo. To je čudno osećanje, zato što je ona uvek tamo, šunja se tik ispod površine, preteći da se oslobodi. Ali ponekad ne mogu da se setim ni njenog imena. Stoga ga ispisujem na svakom komadu papira koji mi dođe pod ruku. Noću kad bolničarke odu, šapućem ga sebi, kao da je pouka s verske nastave naučena u detinjstvu, kao da će mi ponavljanje pomoći da se setim, da će me sprečiti da zaboravim – zato što nikad ne smem da zaboravim, podsećam sebe.

Neko je pokucao na vrata i mlada crvenokosa devojka ušla je u sobu, noseći poslužavnik s hranom. Primetila sam da su joj ruke posute pegama. Sićušne pege bile su tako guste da se bleđa koža pod njima gotovo nije ni videla.

Zapitala sam se da li je ikad pokušala da ih prebroji.

Spustila sam pogled na noćni stočić pored kreveta i ugledala ime našvrljano na komadu papira. Nešto mi je poručivalo. Nije bilo moje, ali smatrala sam ga značajnim, kao da je nešto što bi trebalo

da zapamtim. Opustila sam um. To je korisna tehnika: zaista se trudim da ne mislim, ali u potaji razmišljam intenzivnije no ikad.

Ništa se nije desilo.

„Jeste li spremni za doručak?“

Podigla sam pogled. Zbunila sam se kad sam videla nepoznatu crvenokosu devojkicu pred sobom. Nije mogla imati više od trideset godina, što znači da je bila samo nekoliko godina starija od mene. *Crvenokose su vesnice nesreće*, pomislila sam. Zar ne kažu da bi ih trebalo izbegavati dok se pripremate za putovanje morem? Mislim da ću uskoro biti na brodu – na putu za Tanger. Zabrinuta sam i nestrljiva da ovu crvenokosu slutnju udaljim iz moje sobe. „Odatle si došla?“, pitala sam, besna što se nije udostojila da pokuca.

Zanemarila je moje pitanje. „Zar danas niste gladni?“ Držala je kašiku punu neke sive supstance. Pokušala sam da se setim njenog imena, ali je mozak odbijao saradnju. Naljutila sam se. Odgurnula sam je i pokazala na papirić pored kreveta. „Bacite ga u korpu“, rekla sam. „Neko mi ostavlja cedulje s besmislenim natpisima u sobi.“

Legla sam na krevet i navukla prekrivač do brade.

Leto je, mislim, ali mi se najedanput učinilo da je u sobi hladno kao usred zime.

I

TANGER, 1956.

Jedan

ALIS

Utorak je bio pijačni dan.

Žene iz Rifa silazile su s planina, najavljujući početak ne samo za mene već za čitav grad. Njihove korpe i kolica, pune voća i povrća, nosili su spori, krotki magarci. Tanger je oživljavao. Muškarci i žene, stranci i meštani, vrveli su ulicama. Pokazivali su i naručivali, raspravljali su se, cenkali i novčićima plaćali raznoraznu robu. Tih dana sunce je izgledalo nekako sjajnije, vrelije, i peklo me je po potiljku.

Stojim pored prozora i posmatram sve veću gužvu, tiho priželjkujući da je još ponedjeljak. Ali ponedjeljak, znala sam, uvek nudi lažnu nadu, lažnu utehu da samo prethodi utorku koji će neminovno doći, pa ću ponovo morati da stojim usred haosa koji se vrtloži ispod mene, ispred impresivnih žena s Rifa, odevenih u šarenu odeću koja neodoljivo privlači pažnju. Procenjivaće moju bezbojnu, običnu haljinu koja nije mogla da se poredi s njihovim. Duboko ću se zabrinuti – da ću nešto slučajno preplatiti, da ću dati pogrešan novčić, da ću reći pogrešne reči, da ću napraviti budalu od sebe, da će mi se svi smeјati i da će svi videti kako sam pogrešila kad sam došla ovamo.

Maroko. To ime priziva slike golemog, pustinskog ništavila i bespoštednog crvenog sunca. Kada je Džon prvi put pomenuo Maroko, zagrcnula sam se i ispljunula piće koje mi je gurnuo u ruke. Upoznali smo se u *Ricu* na Pikadiliju, na navaljivanje ujne Mod – u prvim nedeljama po povratku s Koledža Benington, osećala sam da od toga ne mogu pobeći. Progonilo me je kao uporna glavobolja. Prošlo je nekoliko meseci od mog povratka u Englesku, a Džona sam poznavala kraće od toga. Zračio je zaraznim uzbuđenjem i energijom. Ispunjavala je prostor oko nas. Pulsirala je kroz topli letnji vazduh. Privlačila me je. Naginjala sam se ka njoj, želela sam da je se dočepam, da je zgrabim, da je makar delimično prisvojim. Pustila sam da se neobična ideja ugnezdi između nas. Afrika. Maroko. Pre nekoliko nedelja bih uzmakla, pre nedelju dana samo bih se nasmejala – ali tog dana, u tom trenutku, Džonove reči, obećanja, snovi bili su previše stvarni, previše dostizni. Prvi put posle Vermonta pronašla sam nešto što *želim* – nisam znala o čemu se zapravo radi, i sumnjala sam da je to muškarac koji sedi preko puta mene, ali sam nešto želela. Otpila sam koktel koji je naručio za mene. Šampanjac je već bio topao i izvetrio je. Ostavljao je kiselskast ukus na jeziku i u stomaku. Stisnula sam ga za ruku, pre nego što sam stigla da se predomislim.

Iako Džon Makalister sigurno nije bio ono o čemu sam nekad sanjala – bio je bučan, druželjubiv, neodmeren i često nepromišljen – silno sam uživala u ponuđenoj prilici: da zaboravim, da ostavim prošlost za sobom.

Da ne mislim svake sekunde svakog dana o onom što se desilo u hladnim, zimom okovanim Zelenim planinama u Vermontu.

Prošlo je više od godinu dana, a gusta magla nije se razilazila. Nisam mogla da se iskobeljam iz nje, ma koliko da sam bauljala lavirintom. *Tako je bolje*, rekla mi je tetka, kad sam joj opisala izmaglicu

mojih sećanja i nesposobnost da se setim pojedinosti te grozne noći i dana posle njih. Savetovala je da prošlost prepustim prošlosti, kao da su moja sećanja predmeti koji mogu biti pohranjeni u kutije dovoljno čvrste da nikad ne odaju tajne čuvane u njima.

Na izvestan način sam je poslušala. Zatvorila sam oči pred prošlošću da bih mogla da ih otvorim za Džona, Tanger i nemilosrdno sunce Maroka. Otvorila sam ih prema avanturi koju je obećao – uz prosidbu i odgovarajući prsten, iako bez prikladne ceremonije. Venčali smo se u kancelariji matičara.

„Ali ne možemo“, isprva sam se bunila. „Jedva se poznajemo.“

„Ali naravno da možemo“, uveravao me je. „Tvoja porodica skoro da je u srodstvu s mojom. I poznajemo se veoma dobro.“ Nasmejao se, zaslepivši me vragolastim osmehom.

Neću menjati prezime – bila sam nepopustljiva u tome. Zbog nečega mi je bilo veoma važno da sačuvam neki deo sebe, svoje porodice, posle svega što se dogodilo. Tu je bilo još nešto što nisam mogla da objasnim, čak ni samoj sebi. Tetkino starateljstvo, tehnički gledano, okončaće se posle mog venčanja, ali ona će zadržati kontrolu nad mojim nasleđstvom do moje dvadeset prve godine, kad će imovina mojih roditelja konačno biti prepisana na moje ime. Ideja da ću biti pod dvostrukim nadzorom bila je u potpunosti obeshrabrujuća. Zbog nje je u mom pasošu još pisalo Alis Šipli.

Isprva sam govorila sebi da Tanger neće biti tako strašan. Zamisljala sam dane na teniskim terenima pod vrelim marokanskim suncem, gomilu sluga koja će nas dvoriti, članstvo u raznim privatnim klubovima u gradu. Znala sam da postoje i gore stvari od takvog načina života. Ali Džon je želeo da iskusi pravi Maroko, pravi Tanger. Njegovi saradnici iznajmljivali su jeftinu marokansku poslugu, a njihove supruge provodile su dane pored bazena, planirajući zabave. On nije sledio njihov primer. Umesto toga, s prijateljem Čarlijem skitarao je gradom, provodili su sate u hamamima i na pijacama, pušili su kif u stražnjim prostorijama kafea i neprestano pokušavali

da se umile meštanima umesto kolegama i zemljacima. Upravo je Čarli bio taj koji je ubedio Džona da dođe u Tanger. Omađijao je prijatelja bajkama o ovoj zemlji, o njenoj lepoti i bezakonju, sve dok se Džon nije skoro zaljubio u mesto koje nikada nije video. U početku sam davala sve od sebe, išla sam s njim na buvljake tragajući za nameštajem, obilazila sam sukove i kupovala hranu za večeru. Sedela sam u kafeima pored njega i pijuckala kafu, pokušavajući da nanovo ispišem budućnost u vreloj, prašnjavom gradu, koji je on zavoleo na prvi pogled, ali koji je meni uporno izmicao.

A onda je došlo do incidenta na buvljaku.

Načas sam se izgubila sred mahnite borbe kupaca i prodavaca pored tezgi, prekrivenih gomilama nasumice razbacanih antikviteta i kojekakvog đubreta. Osvrnula sam se oko sebe, a Džon je nestao. Nepoznati ljudi prolazili su kraj mene. Gurali su me sa svih strana, dlanovi su mi se znojili i osetila sam poznatu strepnju. Seni su zaigrale na obodima mog vidokruga – čudne magličaste utvare koje su doktori pripisivali mojoj uobrazilji, ali meni su izgledale veoma stvarno, pulsirajuće, opipljivo, i izgledalo je da rastu, sve dok njihova tamna obličja nisu bila jedino što sam mogla da vidim. U tom trenutku shvatila sam da sam jako daleko od kuće i od života o kom sam nekada maštala.

Džon se kasnije smejao i tvrdio kako nije bio odsutan duže od minuta i, kad me je sledeći put zamolio da izađemo, odmahнула sam glavom, a sledeći put pronašla sam drugi izgovor. Provodila sam sate – duge, samotne, zamorne sate – istražujući Tanger iz udobnosti našeg stana. Posle nedelju dana znala sam koliko je koraka potrebno da bi se stiglo s jednog kraja na drugi – četrdeset pet, ponekad i više, u zavisnosti od mog raspoloženja.

Konačno sam osetila Džonovo sažaljenje. Nadvijalo se nad nama i raslo. Naši razgovori ograničili su se na praktične stvari, finansije i moje novčane isplate, naš glavni izvor prihoda. Jednom mi je sa osmehom saopštio da je loš s novcem. Mislila sam da hoće da kaže

kako ne mari za novac, kako ga se on ne tiče. Ubrzo sam saznala da je to značilo kako je njegovo porodično nasleđstvo gotovo u celosti potrošeno i da mu je ostalo dovoljno da se može dobro oblačiti i pretvarati se da poseduje imetak s kojim je rođen. Živeo je u iluziji. Stoga sam mu svake nedelje predavala novac, i nije me zanimalo kako ga troši.

Džon je iz meseca u mesec nestajao u tajanstvenom gradu koji je voleo meni nerazumljivom strašću. Samostalno je istraživao njegove tajne, dok sam ja ostajala unutra – kao svoj sopstveni tamničar i sužanj.

Namrštila sam se kad sam pogledala na sat. Bilo je pola osam kad sam poslednji put proverila, a sad se bližilo podne. Opsovala sam i požurila ka krevetu, na kom je bila odeća koju sam jutros odabrala, pre nego što sam protraćila silne sate. Obećala sam Džonu da ću danas ići na pijacu, i obećala sam sebi da ću to pokušati. Pogledala sam kostim za običnu ženu koja se sprema da ode u nedeljnu kupovinu: čarape, cipele i haljina kupljena u Engleskoj, pre selidbe u Tanger.

Dok sam oblačila haljinu preko glave, primetila sam sitnu pode-rotnu na prednjem delu, blizu mesta na kom je počinjao čipkasti okovratnik. Namrštila sam se i prinela tkaninu licu, da bih bolje procenila štetu. Pokušavala sam da ne drhtim pri pogledu na oštećeni materijal. Govorila sam sebi da to nije predznak, da to nije zlo znamenje i da nema nikakvo značenje.

U sobi je najedanput postalo nepodnošljivo toplo. Zakoračila sam na balkon, samo da bih pobegla od nasrtljivih zidova. Sklopila sam oči, u očajničkoj nadi da ću osetiti makar i nagoveštaj povelarca. Čekala sam, ali nije bilo ničega, izuzev nepomične, suve jare Tangera, koja se svom snagom obrušavala na mene.

Prošao je minut, a za njim još jedan. U tišini, osluškujući vlastiti dah, postala sam svesna da me neko posmatra. Otvorila sam oči i bacila pogled na ulicu. Nikog nisam videla. Nekolicina meštana išla je na pijacu. Grabili su prema njoj, pošto se bližio čas zatvaranja. „Saberu se“, prošaptala sam i zakoračila u bezbednost stana. Čvrsto sam zatvorila prozor, dok mi je srce unezvereno kucalo, uprkos tim rečima. Pogledala sam na sat i videla da je pola jedan. Pijaca može da sačeka, rekla sam sebi.

Moraće da sačeka, znala sam to, dok sam drhtavim rukama navlačila zavese, tako da ni najsitniji zrak sunca ne prođe kroz njih.

Dva

LUSI

Sunce je pržilo dok sam se naslanjala na ogradu. Ljuljanje ispod mene pojačavalo se naporedo s grčenjem u stomaku, dok se trajekt naizmenično zaustavljao i polazio. Polako je napredovao ka konačnom odredištu: Maroku. Požurila sam po kofer. Dva meseca sanjala sam o grandioznim, zapanjujućim primercima mavarske arhitekture, složenim lavirintima uzavrelih sukova, šarenim mozaicima i jarko obojenim sokacima. Stala sam u red. Krivila sam vrat, nestrpljiva da bacim prvi pogled na Afriku. Već sam osećala njen miris. Prizivao nas je s obale. Obećavao je nešto nepoznato, neizmerno dublje, bogatije i drugačije od svega što sam iskusila na hladnim ulicama Njujorka.

I Alis je ovde, negde u vrelom, pulsirajućem gradu.

Kad sam se iskrcala s broda, posmatrala sam gomilu u potrazi za njenim licem. Za nekoliko časova između kopna i mora ubedila sam se da će me čekati, uprkos svemu što se dogodilo. Nisam je videla. Nisam videla nijedno poznato lice, nikoga izuzev desetina meštana – mladića i dečaka – koji su pokušavali da mene i turiste koji su se iskrcavali s broda namame da platimo neku od njihovih usluga. „Nisam turistički vodič – samo meštanin kog svi poznaju.

Pokazaću vam mesta nepoznata vodičima.“ Kad nuđenje usluga ne bi upalilo, pokazali bi robu. „Madam hoće tašnicu?“ Gospodinu iza mene rekao je: „*Monsieur* hoće kaiš?“ Širili su kapute i vadili robu, kojom su mahali pred nosom zbunjenim pridošlicama. Nudili su nakit, drvene figurice i muzičke instrumente neobičnog izgleda. Pokušavala sam da ih oteram od sebe mašući rukama, kao i svi ostali.

Bilo je malo putopisa o Tangeru, ali sam pribavila svu raspoloživu literaturu. Pročitala sam svaki redak o gradu koji ću uskoro, privremeno, nazivati domom. Čitala sam Vortona i Tvena. U očajanju sam pročitala i nekoliko stranica Hansa Kristijana Andersena. Bile su, na moje iznenađenje, najkorisnije u pripremi za odbranu od juriša energičnih vodiča, potapajućeg plimskog talasa lica koji se obrušavao na pridošlice poput oblaka skakavaca. Svi su bili voljni i spremni da ponude usluge naivnim i neiskusnim putnicima. Bila sam neiskusna, ali nimalo naivna. Bila sam spremna, naoružana rečima i saznanjima koje će me odbraniti od pretpostavljenog haosa. Znala sam šta me čeka kad napustim relativnu tišinu trajekta. Pokazalo se da me ništa nije moglo pripremiti za ovakav doživljaj. Vorton, Tven, pa čak i Andersen, svi su omanuli. Njihove reči nisu poslužile kao spasonosni mačevi i štitovi.

Pokušala sam da se odmaknem od napadnih ponuđača. Čvrsto sam stiskala mapu u rukama – kao da im time dajem do znanja koliko sam odlučna. Odmahnula sam glavom, promrmrljala na francuskom *non, merci*, na španskom *no, gracias*. Na kraju sam ozlojeđeno promrsila ono malo arapskog naučenog pre putovanja – *la, choukran*. Ništa nije pomoglo. Gurala sam se, odlučna da se probijem iz luke i stignem do medine*. Većina ponuđača je ustuknula, ali je nekolicina nastavila da me sledi po strmoj stazi koja je vodila od obale do starog grada. „Izgubili ste se? Potrebna vam je

* Medina: u severnoj Africi, stari deo grada u kom živi lokalno stanovništvo, a ne Evropljani. (Prim. prev.)